UTASÍTÁS

A VALLÁSOSSÁGNAK ÉS AZ EVANGÉLIKUS ÖNTUDATNAK AZ ÁLLAMI TANTERV KERETÉBEN AZ EVANGÉLIKUS KÖZÉPFOKU ISKOLÁKBAN VALÓ ÁPOLÁSÁRA.

Nyomatott Borbély Gyula könyvnyomdájában, Mezőtúr. 1927.

UTASÍTÁS

A VALLÁSOSSÁGNAK ÉS AZ EVANGÉLIKUS ÖNTUDATNAK AZ ÁLLAMI TANTERV KERETÉBEN AZ EVANGÉLIKUS KÖZÉPFOKU ISKOLÁKBAN VALÓ ÁPOLÁSÁRA.

Nyomatott Borbély Gyula könyvnyomdájában, Mezőtúr. 1927.

Az evangélikus középfoku iskola tanárkara és minden egyes tanára tanítványait vallásos, eszményies gondolkodásu, hazafias, müvelt emberekké: ha ezek evangélikusok, egyházunk lelkes, tettekre és áldozatokra kész hiveivé neveli. Más egyház kötelékébe tartozó tanítványaiban saját hitükhöz való ragaszkodásuk érintetlenül hagyása mellett, egyházunk iránt vonzódást és hálás tiszteletet ébreszt.

Erre a tanítás körén kivül is törekszik. Egyházunk, egyháztörténeti nagyságaink, egyházi intézményeink iránt ünnepségek tartásával és máskép is, a kegyeletet ápolja. Az önkormányzati alapon szervezett iskolai egyesületekben a tanulókat arra neveli, hogy majd egyházunk alkotmányos életében tevékeny részt vegyenek. Eme testületekben való részvételre, ott tevékeny, döntő, sőt vezető szerepre, természetesen elsősorban egyházunk fiait vezeti, a pedagógiai szempontok sérelme nélkül. Kirándulások rendezésekor figyelemmel van az egyházunk szempontjából fontos helyek meglátogatására.

Egyháziasságra példájával is nevel: egyházunk hivatalos társadalmi, müvelődési és irodalmi életében tevékeny részt vesz; minden nyilatkozatával és cselekedetével magát vallásos és egyházias gondolkodásu embernek bizonyítja. Egyházi és vallásos kötelességeit (templom látogatása, urvacsorához való járulás) hiven teljesíti.

Lehetőleg evangélikus, vagy legalább is protestáns írók tankönyveit használja. A tankönyveknek evangélikus öntudatunkkal össze nem egyeztethető kifejezéseit kijavítja, ebbeli hiányait pótolja.

Az egyházunk szempontjából is annyira fontos cserkészmozgalmat teljes erejével támogatja. A középfoku iskolát elhagyó ifjuság belmissziói egyesületeinek müködését érdeklődéssel nézi, elősegíti. Az iskolát elhagyni készülő tanítványai figyelmét a főiskolák nemzeties, vallásos, keresztyén, velünk evangélikusok-

kal rokonérzésü egyesületeire, bajtársi szövetségeire irányítja. Őket a nagy nyugati evangélikus, illetőleg protestáns egyetemek látogatására buzdítja. Az evangélikus és protestáns jellegü sajtótermékek, folyóiratok iránt bennük érdeklődést ébreszt.

*

A *vallástanár* magát az egész ifjuság lelki atyjának tekinti. Az ifjuság életében, kirándulásaiban, ünnepségeiben részt vesz. Különösen nagy gondot fordít a valláserkölcsi és egyházi szempontból munkája körébe tartozó cserkészmozgalomra. Ezt vezeti, vagy legalább is tanártársaival együtt odairányítására törekszik, hogy benne necsak hazafias, de vallásos és egyházias szellem is uralkodjék. Ifjusági istentiszteleteket tart.

Saját tanítványait az egyházi közösség élő tagjaivá neveli; bennük a kül- és belmisszió, az evangélikus sajtó és irodalom iránt az áldozatokra kész érdeklődést felébreszti. Lelkükben az evangélikus voltukra való büszkeséget, a más vallásuak iránt való türelem ápolása mellett felébreszti és erősíti. Valamely egyháztörténeti nagyságunk nevéről elnevezett önkormányzati egyesületben leendő egyházi szereplésükre előkészíti őket.

*

A *magyar* nyelv és irodalom tanára a nemzeti és esztétikai célok megvalósítása mellett valláserkölcsi tekintetben is hatni igyekszik tanítványaira. Például Petőfi költeményeinek (Szüleim halálára stb.) tárgyalását felhasználja arra, hogy a szülők iránt való tiszteletre, vagyis a IV. parancsolat megtartására buzdítson. Gyulai Pál „Éjféli látogatás"-ából, Berzsenyi Dániel „Fohász"-ából, Arany János „Fiamnak" cimü költeményéből kiaknázza a vallásos gondolatok csodásértékü kincseit.

Az evangélikus és vele a protestáns öntudat ápolására az állami tanterv keretében is figyelmet fordít. Hiszen az ebben névszerint megnevezett 66 magyar iró között 29 református és 8 evangélikus vallásu van. Habár minden irodalmi nagyságunk iránt szeretetet és tiszteletet ébreszt, lelkesítve kiemeli, ha valamelyiket a mi egyházunk adta, a mi iskoláink nevelték a nem-

zetnek. Igy ezek iránt egy külön húrt, hogy ugy mondjuk a családi büszkeség húrját is megpendíti a tanulók szivében. Például: kiemeli, hogy Berzsenyi a vallásosságon és a klasszikusok szeretetén épülő, emelkedett gondolkodást evangélikus liceumból vitte haza falusi magányába, hogy Petőfi lángját evangélikus iskolák (Budapest, Sárszentlőrinc, Aszód, Selmecbánya) és a pápai református kollégium gyujtották meg és élesztették, Arany, Tompa, Kemény Zsigmond lelke és jelleme protestáns kollégiumok szellemének megnyilatkozása.

Ha Pázmány Péternek megadja az őt megillető méltánylást: nagy ellenfeleinek, Alvinczi Péternek, Magyari Istvánnak, Zvonarics Imrének írói és jellembeli nagyságát szive egész melegével rajzolja. Feltünteti Károlyi Gáspár bibliafordításának, e legelterjedtebb magyar könyvnek hatását nagy íróink biblikus gondolkodására és biblikus nyelvezetére.

Egyházunk és a protestántizmus nemzeti kulturát és irodalmat életrekeltő, szabadságot védő, alkotmányosságra nevelő erejét megérezteti a tanulókkal. Vallásos költészetünk remekei (Székács, Győry, Szabolcska stb.) közül lehető sokat betanultat tanítványaival. Azokat az irói müveket (Mikszáth, Baksay, Jókai, Kozma és mások remekeit), melyek egyházi életünket mintegy megelevenítik, melyeknek hogy ugy mondjuk, protestáns zamatjuk van — nagy szivbeli szeretettel, mintegy családias közvetlenséggel tárgyalja.

Vallásos érzést és evangélikus, protestáns öntudatot ébresztő dolgozati témát gyakrabban ad fel. Az önképzőkör vezetésében ugyanazon elvek szerint jár el, mint egyéb tanítói és nevelői munkájában. Nemzeti, vallási és egyházi épités a célja a kör vezetésében. Rábuzdítja, sőt rászorítja elsősorban evangélikus, de általában összes tanítványait, hogy az önképzőkör munkájában és irányításában egymással versenyre keljenek és igy a későbbi közéleti munkára ránevelődjenek.

*

A vallástanárnak és a magyar nyelv s irodalom tanárának szorosabb értelemben való munkatársa a

történelem tanára. Ennek egész müködését kell, hogy áthassa a vallásosság és az evangélikus öntudat áldott melegsége. Az emberiség fejlődését, mint Isten lelkének munkáját és elsősorban erkölcsi eszmék és nem Marx-féle anyagi érdekek hatásának eredményét mutatja be. Adatok betanítása, okok tárgyalása, következmények értelmet fejlesztő levonása mellett a tanulók hitének erősítésére, emelkedett világnézetének fejlesztésére nagy gondot fordít. A protestántizmusnak kulturát-fejlesztő, kritikai módszerével gondolkodásra, önkormányzati életével alkotmányosságra nevelő hatását elevenen megérezteti tanítványaival.

A protestáns nemzetek felsőbbségét a valóságok, a dolgok, az adatok erejével megérzékíti tanítványai lelkében. A protestantizmus világbajnokai, mindenekfölött Luther iránt lelkes szeretetet ébreszt.

Nemzetünk minden nagy emberéről szeretettel és tisztelettel szól, de a mi egyházunk kebeléből kikerült „nagyok" méltatásánál mindig utal arra, milyen nagy része volt a magyar evangélikus és általában a protestáns kiváló embereknek nemzetünk sorsának döntő intézésében. Vallási türelmetlenségre nem nevel, sőt ezt ostorozza. Azokról a katholikus nagy emberekről (Zrinyi a költő, II. Rákóczy Ferenc, Széchenyi István stb.), akik a vallásfelekezetek korlátai fölé emelkedő keresztyén szeretet tündöklő példái, nagy kegyelettel szól.

De kiemeli, hogy a vallásos türelem nagy apostolait és hőseit (Locke, IV. Henrik, Nagy Frigyes) a protestantizmus nevelte. Bethlen Gábort azért is eszményképül állítja tanítványai elé, mert a maga korában csodaszámba menő türelmesség jellemezte. De azt is megmagyarázza a tanulóknak, hogy ez a szellem már előbb a protestáns Erdélyben a tordai országgyülésen a Szent Bertalan éjszaka évszázadában törvénybe foglaltatta a vallásszabadságot.

*

A *német* nyelv és irodalom tanára a reformáció vezérnemzete iránt rokonszenvet ébreszt. Kiemeli, hogy a nagy német irók óriási többségükben evangélikusok; a „Glocké"-t, a „Faust"-ot, a „Herrmann und Dorotheá"-t

evangélikus lélek adta a világnak, és hogy a német irodalmi nyelvet Luther biblia fordítása alapította meg, Ebből szép részleteket felolvastat. A német vallásos költészet remekeiből (Luther, Gerhard, Gerok költeményeiből) válogatott darabokat betanultat. Tanítványaiban kedvet ébreszt, hogy majd egyetemi tanulmányaikat valamelyik nagy német evangélikus egyetemen fejezzék be.

*

A *francia* nyelv és irodalom tanára a hugenottáknak a francia életben, a hugenotta refugiéknek a nyugati népek kulturájában való nagy jelentőségét kiemeli. Több remek hugenotta zsoltárt — egybevetve Szenczi Molnár Albert fordításával — betanultat. A kis Genfnek, a Kálvin városának a nagy katholikus francia nemzet kulturájában való jelentőségét megérezteti tanítványaival.

*

Az *angol* nyelv és irodalom tanára érdeklődést ébreszt a végtelenül bensőséges és gazdag protestáns angol vallásos irodalom iránt. Miltonból, Macaulayból és más protestáns irókból olvastat szép részleteket, az angol biblikus gondolkodást megérezteti tanítványaival. Az angol becsületességet, megbízhatóságot, komoly életfelfogást, mint a protestáns puritánoktól fennmaradt örökséget állítja eléjük.

*

A *latin* nyelv és irodalom tanára vallásos és erkölcsi szempontból nagyértékü mondásokat betanultat. A VIII. osztályban, ahol az állami tanterv Augustinus confessióit és más iratait olvastatja, ő időt szakít az Augustana confessio és más latinnyelvü, reformációkorabeli evangélikus hitvallásos iratból szemelvények olvastatására.

*

A *görög* nyelv és irodalom tanára örök értékü erkölcsi mondásokat taníttat be. A VIII. osztályban, ahol ezt az állami tanterv is megengedi, bőven olvastat szemelvényeket a görög ujtestamentumból (Hegyi beszéd,

Római levél). És belevési hallgatói emlékezetébe, hogy a görög ujtestamentum tanulmányozása volt egyik legfőbb megindítója a reformációnak. Reálgimnáziumokban, ahol — éppen leginkább a leendő theologusokra való tekintettel — szintén tanítják a görög nyelvet, mint rendkivüli tárgyat, még nagyobb gondot fordít a tanár a görög ujtestamentum olvastatására.

*

A *reáltudományok* tanárai különösen tárgyuk irodalmának tanítása közben utalnak a nagy protestáns tudósok (Newton, Linné, Diószeghy, Bolyai Farkas, Körösi Csoma, Hazslinszky Frigyes) és a protestáns egyetemek jelentőségére.

*

A *földrajz* tanára kiemeli a reformáció történetében nevezetes országok, helyek ebbeli jelentőségét. Statisztikailag is megérzékíti a protestáns nemzetek nagy fejlettségét.

*

A *természetrajz* tanára tanítás közben és a kirándulások alkalmával is, a természet célszerü rendjének és szépségének tükörében megmutatja Isten bölcseségét és jóságát. Az állatok és növények iránt részvétet, szeretetet ébresztve, tanítványainak érzését nemesíti: közelebb viszi őket a természethez s a természeten keresztül Istenhez.

*

A *mathematika* tanára számtani példákat az egyházi statisztika köréből is vesz; ezzel is fokozza az evangélikus dolgok iránt való érdeklődést. Igy is bizonyságot tesz a protestáns népek nagy gazdasági és kulturális fejlettsége mellett.

*

A *fizika* tanára a dolgokat mozgató erők mögött megérezteti a legfőbb mozgató erőt, melyet érezünk, de megmagyarázni nem tudunk. Ezzel ő is Istenhez vezeti tanítványait. Megmutatja azt is, hogy a nagy fizikusok (Newton) hivő lelkek voltak. A fizika törté-

netében megmutatja, hogy a protestáns Bacon óta a protestáns nemzeteknél fejlett ki legjobban a fizika tudománya.

*

A *filozófia* tanára megmutatja, hogy a tudomány kritikai módszere a reformáció egyik nagy létrehozója s egyuttal vívmánya is. A nagy protestáns filozófusok (Kant, Hegel) világraszóló jelentőségét és a magyar protestáns filozófusokat (Böhm Károly, Vandrák András) méltatja és kimutatja, hogy a nagy filozófusok hivő lelkek voltak.

*

A *rajz és festészet* tanára a szépért való lelkesedés és fogékonyság fejlesztésével eszményi gondolkodásra neveli tanítványait, tehát Istenhez vezeti őket. Nem hagyja őket abban a téves hitben, mintha a protestantizmus tönkretette volna a képzőmüvészeteket. E célból idéz Luthernek a müvészetről tett nyilatkozataiból. A nagy protestáns országok (Anglia, Hollandia, Skandináv országok) müvészetének történetével és nagy protestáns müvészek (Barabás Miklós, Benczur Gyula) példájával bebizonyítja, hogy a protestáns lélek a képzőmüvészeteket is megtermékenyítette.

*

Az *ének és zene* tanára az egyházi énekeket begyakorolja. Azon van, hogy tanítványai ezeket más tárgyi óráknak vagy legalább a napi tanításnak kezdetén és végén is énekeljék, hogy azután az istentiszteletben necsak némán és szenvedőlegesen, hanem cselekvőleg is résztvegyenek. Nagy protestáns zeneszerzők remekeit betanítja. Zene és dalkörök szervezésével a szép kultuszát, tehát az isteneszmét szolgálja. Igy munkálja, hogy tanítványai a dalt és zenét kedvelő Luther méltó fiai legyenek és hogy egyházunk prédikáló egyház mellett, amiként a reformáció korában volt, éneklő egyházzá is legyen.

*

A *testnevelés* tanára, különösen a sportkörök vezetésében és kirándulásokon, valamint az ifjusággal

való gyakori érintkezésben módot keres arra, hogy a vallásos és egyházias szellem ápolásában tanártársai munkáját támogassa. Az összes *rendkivüli* tárgyak tanárai szintén beilleszkednek az eddig jelzett cél érdekében való harmonikus együttmunkálkodásba.

*

Az utasítások eddigi szakaszai a fiuközépiskolák tantervének figyelembevételével irattak meg, de vonatkoznak a maguk lényegében mindenfajta középfoku leányiskolákra, köztük a Veres Pálné intézetre és a polgári leányiskolákra is. Ezekben különös gonddal tüntetik fel a tanárok, a magyar evangélikus nagy asszonyok (Nádasdy Tamásné, Török Bálintné, Róth-Teleki Johanna grófné, Veres Pálné, Papváryné) és a református nagyasszonyok (Károlyi Zsuzsánna, Lórántffy Zsuzsánna) példáin, milyen léleknek kell lakoznia a müvelt evangélikus nőben.

*

Az evangélikus tanító és tanítónőképző intézetekben az általános müveltséget adó tárgyakban is még fokozottabb mértékben kell érvényesülnie a vallásos érzésnek és az evangélikus, illetőleg protestáns öntudatnak: hiszen növendékeik legnagyobb része mint kántor, kántortanító, egyházi jellegü iskolák munkása és mint hitoktató, a lelkészek munkatársa lesz.

*

A *paedagógiai* és *didaktikai* szaktárgyak oktatója és a *gyakorló iskola* vezetője mindig arra utal, hogy a nevelés főcélja a léleknek elvezetése a tökéletesség felé, az Istenhez való hasonlóság lehető megközelítésére — és hogy a tanító követendő, bár utolérhetetlen eszményképe Jézus Krisztus.

*

A *paedagógia történetének* tanára feltünteti a nagy evangélikus és református paedagógusok világraszóló jelentőségét Lutheren és Melanchtonon, a magister Germaniaen kezdve, Sturmon, Trotzendorfon, Pestalozzin át napjainkig. Hazánk iskolaügyének fejlődésében megmutatja a két protestáns egyháznak, mint „tanítóegyházak"-nak végtelen nagy jelentőségét. A nagy evan-

gélikus (Bél Mátyás, Péterfi Sándor, Schédius Lajos, Hunfalvy Pál, Böhm Károly) és református (Apáczai Csere János, Páriz-Pápai Ferenc) magyar paedagógusok müködését szeretetteljes gonddal méltatja.

*

A középfoku iskolák, tehát a tanító és tanítónőképző intézetek igazgatója is azon van tapintatos fellépéssel, szeretetteljes buzdítással, ha kell hivatalos tekintélyével, de mindenek fölött élő példájával, hogy az eddig jelzett szellemben az egész tanárkar teljes harmóniában, egy cél felé törekedjék. Tanártársait igyekszik belevonni az egyházi élet eleven közösségébe. Viszont az illetékes tényezőket meggyőzni igyekszik arról, mennyire az egyház érdekében cselekesznek, ha a tanároknak módot adnak arra, hogy tisztek, megbizások vállalása, az önkormányzati testületek munkájában való részvétel utján a lehető legszorosabb kapcsolatba jussanak egyházukkal.

*

Az iskolák mindenfoku egyházi hatóságai, melyek jogosítva vannak az iskolák kormányzására, munkájuk ellenőrzésére, a tanítást és az iskolakormányzást vezérlő elvek megállapítására — mind azon vannak személyesen és kiküldött szakemberek utján gyakorolt irányításukkal is, hogy az iskola, soha szem elől nem tévesztendő hazafias feladata mellett, megfeleljen valláserkölcsi és egyházi hivatásának is — hogy azzá legyen, amivé Luther és Melanchton szentelték:

az egyház veteményes kertjévé.

———

Az 1926-iki egyetemes gyülés határozatából, mint kötelező erejü utasítás közzététetik.

Budapest, 1927. év január havában.

Báró Radvánszky Albert s. k.
egyetemes egyházi és iskolai felügyelő.

Dr. Mágócsy Dietz Sándor s. k.
az egyetemes tanügyi bizottság elnöke.

Dr. Szigethy Lajos s. k.
az egyetemes tanügyi bizottság előadó jegyzője.

11